

**Зінаїда Косицька
(Київ)**

НАРОДНІСТЬ І ПРОФЕСІОНАЛІЗМ У ТВОРЧОСТІ МАЙСТРИНИ ВИТИНАННЯ ОЛЬГИ ШИНКАРЕНКО

Статтю присвячено творчості професійної художниці Ольги Шинкаренко, яка працює в техніці витинання та виривання з паперу. Розкрито формування художнього стилю майстрині, а також технологічні принципи її творчості.

Ключові слова: декоративне мистецтво, професійне мистецтво, витинанки, традиція.

Статья посвящена творчеству профессиональной художницы Ольги Шинкаренко, которая работает в технике вытывания и вырывания из бумаги. Раскрыто формирование художественного стиля мастера, а также технологические принципы ее творчества.

Ключевые слова: декоративное искусство, профессиональное искусство, вытыванки, традиция.

The article is about work of professional female artist Olha Shynkarenko, who works in technique of cutting and tearing out of paper. It also analyses the ways of maturing of Olha Shynkarenko artistic style as well as manufacturing principles of her creative work.

Keywords: decorative art, professional art, *vytynanka* (paper cutting handiwork), tradition.

Останнім часом на творчій арені професійних майстрів, всебічно освічених художників-прикладників усе частіше з'являються особистості, які працюють із папером. До цієї групи належить і майстриня Ольга Шинкаренко, яка на основі українського народного декоративно-вжиткового мистецтва сформувала власне розуміння вимог і критеріїв творчості, поєднавши в ній нюанси, зокрема, професійного та народного підходів. Звертаючись до витоків народного мистецтва, його знаково-символічної мови орнаменту й образотворення, розпочавши з малювання та продовживши технікою витинання, майстриня створила авторський стиль, суголосний традиціям української народної витинанки і разом із тим виявила себе як виразний професіонал-митець.

Народилася Ольга Володимирівна на Кубані (1952 р.), вчилася в художній школі в м. Краснодарі, згодом навчання продовжила в Київському художньо-промисловому технікумі¹, який закінчила 1971 року. Відтоді й розпочала свої перші творчі спроби в техніках, пов'язаних саме з папером, – малюванні та аплікації. Як свідчить сама майстриня, її «завжди вабило українське народне мистецтво. Цікавий колорит і прихована енергетика етнічної творчості, високий ступінь образів декоративно-прикладної стилістики». Ази проходила з «петриківкою», згодом почала розробляти власну манеру, наближену до малювання Київщини. З другої половини 1990-х років майстриня починає працювати паралельно в техніці витинання, в якій її полонив «лаконізм високого рівня умовності в стилізації та насиченість відкритих кольорів».

У 1994 році О. Шинкаренко приймають до Національної спілки майстрів народного мистецтва України². З 1997 року своє вміння вона передає вихованцям Київського палацу дітей та юнацтва [2, с. 248] на заняттях у гуртку декоративного розпису та витинанки, а також у недільній школі при храмі на честь Божої Матері «Казанської» (Київ, вул. Тростянецька, 60 а). Учасники першого колективу неодноразово займали найвищі місця на міжнародних фестивалях у Македонії³, Австрії, Болгарії, Росії⁴, Білорусі⁵, Туреччині⁶, а також під час всеукраїнських конкурсів, за що О. Шинкаренко як керівник була нагороджена багатьма грамотами⁷ й дипломами⁸.

Виховуючи послідовників у любові до народного мистецтва, О. Шинкаренко активно працює й сама [4, с. 22], бере участь у всеукраїнських святах витинанки в м. Могилеві-Подільському (2002; 2005)⁹, а також у заходах Національної спілки майстрів

народного мистецтва України¹⁰ та інших установ й організацій¹¹. У березні 2012 року відбулася її персональна виставка в Національному музеї українського народного декоративного мистецтва, де серед багатьох творів були представлені «В саду гуляло яблучко червоне» (2011), «Лев», «Сова» із серії «Голос на світанку» (2012) та ін.

Для творчості О. Шинкаренко характерне своєрідне стилізоване трактування традиційних мотивів, форм, композицій народного мистецтва. За простої техніки відщипування її твори сповнені чарівної безпосередності, тонкого відчуття властивостей матеріалу. Слід додати, що О. Шинкаренко прекрасно володіє також рисунком і робить завжди ескізи до своїх робіт, розробляє композиції на основі народних схем і орнаментики, ураховуючи, зокрема, специфіку народної витинанки («Сумує жоржина в саду», 2010, «Гей, кобзо моя, дружино моя», 2010).

Виразним почерком майстрині в мистецтві витинання є поєднання в одному творі контрастних кольорів, а також барвистих плям різного насичення: «Півнику-когуту-ку...» (2005; червоні й зелені тони), «Чи скажете щедрувати, власний дім звеселяти?» (2005; сині й червоні тони). Ці прийоми яскраво постають на тлі і її власних монохромних робіт («Материнство», 2003; «Народні мотиви», 2003; «Фігури», 2003), а також серед творів інших витинанкарів, які тяжіють до монохромних зображень. Саме в цій любові до поліхромії проявилася її найхарактерніша риса в продовженні традицій українського народного мистецтва загалом, і витинання зокрема. Маємо звернути також увагу на те, що традиції багатобарвного паперового декору (тематичні панно й накладні багат шарові «сонечка»¹²), починаючи з кінця ХІХ – початку ХХ ст., були характерними для багатьох осередків України на території сучасних Дніпропетровської, Запорізької, Черкаської, Київської, Вінницької, Тернопільської, Івано-Франківської областей. І це додає значущості тій обставині, що саме в соковитій багатобарвності О. Шинкаренко віднайшла власний почерк і прикметну манеру виконання.

Зазначимо, що не всі майстри, застосовуючи папір у витинанні, відчувають фактуру матеріалу. Часто в їхніх роботах використані лише його колористичні особливості, і такі твори подібні до кольорової графіки. Твори О. Шинкаренко особливо близькі до народного мистецтва, в якому майстер завжди відштовхується від властивостей відповідного матеріалу. Ґрунтуючись на традиціях української традиційної витинанки, а також декоративного розпису, уникаючи імітацій, майстриня зуміла виявити цікаві властивості різних видів паперу, використавши нерівність, жорсткість чи легкість його різних видів.

Просте за технікою відщипування у композиціях О. Шинкаренко одразу набуває бажаної виразності. Форми елементів, створених без додаткових інструментів, вимагають особливо вишуканих пропорцій і найделікатнішого узгодження композиційних елементів, що майстриня втілює завдяки досконалому внутрішньому камертону. Прикладом можуть слугувати панно: «Осінь така мила» (2005), «Склянка молока» (2011) та ін.

Важливо що О. Шинкаренко не єдина, хто відновлює використання техніки відщипування й віднаходить для її вивищення нові ефекти. Подібні прийоми широко застосовують професійні майстри Юля Дунаєва, Ірина Мазурок-Покиданець, Юрій Кафарський та інші художники. Усі вони використовують папір різних фактур як основу, за допомогою якої можна передати цікаві образи у поєднанні яскравих кольорів, властивих саме українському народному декоративному мистецтву. Разом із тим О. Шинкаренко особливо сміливо формує нову тематику й сюжети, переосмислюючи народні традиції та створюючи панно значно більших розмірів, ніж це було характерно для паперових оздоб, якими прикрашали сільський інтер'єр в Україні в ХІХ–ХХ ст. («Вічний рух», 2010; «Дорога в літо», 2010; «Біла чапля» із серії «Голос на світанку», 2011).

При перегляді творів майстрині складається враження, що зроблені вони одним порухом, з повним узгодженням властивостей матеріалу й особливостей композиційних

схем українських витинанок («Де коза ходить, там жито родить», 2006; «Різдвяні щедрівки», 2011). Насправді ж творенню кожної з них О. Шинкаренко приділяє багато часу: від обрання теми, формування її образів, аж до практичного копітного компонування ескізів, що свідчить про її професійний підхід до творчості.

На нашу думку, найвиразніше народність і професіоналізм поєднані у творчості майстрині в роботах «Натюрморт на траві» (2010) і «Квадрат, що був чорним» (2010). Навіть у самих назвах вона фіксує поняття, характерні для професійного мистецтва – натюрморт і квадрат. Останній став уже звичним опосередкованим образом від часів створення художником Казимиром Малевичем твору «Чорний квадрат» (1915). Як справжня народна майстриня, О. Шинкаренко komponує натюрморт за білатеральною, майже дзеркальною схемою традиційних витинанок. Стилiзовані гарбузи, груші, виноград, соняшник, чорнобривці на панно максимально узагальнені, що завжди було характерним для народних майстрів. Кольори також традиційні: чорно-червона гама. Невеликі штрихи жовтого, оранжевого й синього лише відтінюють окремі важливі елементи.

У роботі художниці «Квадрат, що був чорним» квадрат слугує лише тлом, перед яким зростає барвисте стилізоване дерево життя, подібне до міцної парослі. Основа дерева зафіксована поза межами квадрата, між ним і глядачем, однак автор зуміла передати відчуття, що галузка пронизує квадрат наскрізь, перекиваючи його своєю життєстверджувальною силою і красою. Невеликий нахил галузки дає чіткий настрій стремління до горішнього і їй самій, і творові загалом. Монументальність образів – чорного квадрата й дерева – дозволила майстрині використати виразні деталі. Зокрема, синьо-блакитні символи-квіти й листя іноді ростуть одразу на подібному синьо-блакитному стовбурі, а також узгоджені за формою та кольорами вишнево-фіалкові птахи. Ліворуч угорі панно – зовсім невеликих розмірів, однак достатньо помітний ангел з трубою, що звіщає радісну новину. Вохристий силует небесного посланця завершує всю композицію, перегукуючись із суголосними, також вохристими, вишневими й малиновими вкрапленнями-пелюстками серед квітів і зела. Незважаючи на достатньо контрастні кольори, робота не має строкатого вигляду, що свідчить про виважені й вдало закомпоновані елементи.

Наведений вище матеріал охоплює лише частину творчості О. Шинкаренко. У її доробку близько 100 робіт у техніці вирізування й відщипування, багато творів, створених у техніці малювання. Найкращі панно майстрині зберігаються у фондах музеїв України, зокрема в Національному музеї українського народного декоративного мистецтва («Сива зозуля усі сади облігала», 2010), Запорізькому ... музеї («Весінній сон закоханого літа»). Для Національного історико-культурного заповідника «Чигирин» Міністерством культури і мистецтв України було закуплено панно «Запах багульника» (2010). У подальшому, за словами О. Шинкаренко, вона планує розкрити духовні спрямування людини, відтак майстриня шукає художні образи для засвідчення цього багатства.

¹ Нині – Київський державний інститут декоративно-прикладного мистецтва і дизайну ім. М. Бойчука.

² Тоді – Спілка майстрів народного мистецтва.

³ Македонія, м. Бітала, Конкурс дитячого малюнка, 2006, 2008 рр. (Почесна грамота за підготовку учасників).

⁴ Росія, Санкт-Петербург, IV-й Міжнародний конкурс дитячого малюнка, 2007 р. (Почесна грамота за підготовку й участь вихованців та проведення майстер-класу в будинку творчості «Современник»).

⁵ Білорусь, Мінськ, III Міжнародний конкурс юних художників, 2010 р. (Подяка за підготовку учасників).

⁶ Туреччина, Міжнародний конкурс дитячого малюнка, 2010 р. (Подяка за підготовку учасників).

⁷ Зокрема, Грамота від Української Православної Церкви, 2011 р, за підписом митрополита Володимира (Сабодана); Почесна грамота Міністерства освіти й науки України, 2009; Грамота Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Т. Шевченка, 2010 р.; Грамота Міністерства культури і туризму України, 2010 р.; Грамота Головного управління освіти й науки виконавчого органу Київської міської ради та ін.

⁸ Зокрема: Диплом Національної спілки майстрів народної творчості України, 2010 р.; диплом виставки у м. Львові «Золотий мольберт», 2010 р.; диплом Харківського міжнародного бієнале «Від 5 до 10», 2007, 2009 рр.

⁹ Свята проводить Вінницький центр народної творчості (директор Т. Цвігун) на базі Могилів-Подільського будинку народної творчості (директор О. Городинська).

¹⁰ Персональні виставки: в Національному музеї українського народного декоративного мистецтва (2012), у Національній спілці майстрів народної творчості (2008, 2010). Щорічна участь у Всеукраїнських виставках Національної спілки майстрів народної творчості «Твір року», виставках Дому художника, Львівських виставках «Осінній замок» (2009) та ін.

¹¹ Зокрема, в Українському домі (Київ).

¹² «Сонечка» – тип складних витинанок, у яких різновеликі розети лежать одна на одній від найбільшої внизу до найменшої зверху і скріплені між собою ниткою в центрі чи клеєм (див.: [1, с. 209; 3, с. 31]).

1. *Косицька З.* Витинанки / З. Косицька // Історія декоративного мистецтва України : у 5 т. / ІМФЕ НАНУ ; гол. ред. Г. Скрипник. – К., 2009. – Т. 3 – С. 207–214.
2. *Косицька З.* Витинанки / З. Косицька // Історія декоративного мистецтва України : у 5 т. / ІМФЕ НАНУ ; гол. ред. Г. Скрипник. – К., 2011. – Т. 4. – С. 235–254.
3. *Станкевич М.* Українські витинанки / М. Станкевич. – К., 1986. – 122 с. : іл.
4. *Шинкаренко Д.* Гімн матері-землі: [про творчість О. Шинкаренко] / Д. Шинкаренко // Народне мистецтво. – 2003. – № 3–4. – С. 21–22.

SUMMARY

The article deals with work of Olha Shynkarenko who creates using a technique of cutting and tearing out of paper.

Shynkarenko was born in 1952 on Kuban and finished art school in Krasnodar before continuing her studies in Kyiv at the Kyiv art-industrial secondary school (where she graduated in 1971). Since then she has made her first artistic attempts using various techniques including drawing and appliqué. Since the mid- to late 1990s she has begun to work simultaneously in technique of paper cutting.

In 1994 she was admitted to the Ukrainian National Union of Folk Art Masters. Since 1997 and up to now she has worked as a teacher at the Kyiv Palace of Culture for Children and Youth. She runs a circle of ornamental painting and paper cutting. She also teaches children at a Sunday school in Kyiv (at the Church of the Kazan Icon of the Mother of God). Her pupils have taken the highest places in international competitions in Macedonia, Austria, Bulgaria, Russia, Belarus, and Turkey as well as during the Ukrainian competitions. As an instructor O. Shynkarenko has also been awarded many diplomas and prizes.

O. Shynkarenko constantly goes on with her own work; for instance, in 2002 and 2005, she attended the annual Ukrainian festival of paper cutting handiwork in Mohyliv-Podilsk, as well as various events and activities organized by the Ukrainian National Union of Folk Art Masters. Her own exhibition was opened in the building of the National Folk Decorative Art Museum in March 2012.

A typical heavy stylization of folk art motifs is typical of the Shynkarenko's work. She is able to handle a pencil and always makes a lot of sketches for her works; develop the compositions that are based on folk art patterns and ornamental designs. A distinct style of the female artist's craft of paper cutting is combination of the contrasting colours in

the same composition. She also skillfully reveals the interesting features of different types of paper and takes advantage of their stiffness and flexibility (cardboards and ordinary paper). In the O. Shynkarenko compositions, the common symbols acquire expressiveness; forms of their elements have elegant and graceful proportions.

It is important to notice that O. Shynkarenko is not the only artist who resumes the usage of the technique of tearing out of paper. The analogous methods are practiced on a wide scale by such professionals as Yulia Dunayeva, Iryna Mazurok-Pokydanets, Yurii Kafarskyi and others. But it is only Shynkarenko who uses this technique in a pioneering way, introducing new themes and plots especially mettlesome.

Shynkarenko spares a long time to creating every piece of art. At first she matures an idea, developing later the forms and themes, and finally elaborates a number of sketches to crystallize her thoughts – all this is indicative of a professional method of approaching to creative art. The folk origins and professionalism are combined the most effective in the female artist's works *Still Life on the Grass* (2010) and *Square which was Black* (2010). The names themselves of these works (still life and square) fix the ideas which appertain to professional art. On the picture *Still Life on the Grass*, the stylized elements – pumpkins, pears, grapes, sunflowers, and marigold – are generalized at most, so being very abstract what is forever typical for folk artists. In *Square which was Black*, the artist used a black square only as a background, against which grows a multicolored tree of life, bearing resemblance to a twig. The authoress succeeded in conveying the sense of twig's triumph over black square with its beauty. In this work, she made use of the contrasting colours, such as black, light blue, cherry, yellow, and ochrous, nevertheless there is no feeling of motley and disjunction in it. Therefore it is indicative of felicitous harmony of this work.

The above-mentioned examples are only a small part of the Shynkarenko's work. Her creation embraces more than hundred pieces made in technique of cutting and tearing out of paper. She has also done a lot of drawings. The best of her pictures can be found in the collections of various Ukrainian museums, in particular, the National Folk Decorative Art Museum, the National Historic and Cultural Reserve *Chyhyryn*. Today Shynkarenko is going to reveal the human aspirations in her coming works and so she is searching the new ideas for her groundbreaking work.

Keywords: decorative art, professional art, *vytynanka* (paper cutting handiwork), tradition.